

ที่ว่าง ที่สร้างให้เกิดความยั่งยืนทางสังคม : กรณีศึกษาความสัมพันธ์ของพื้นที่ว่าง
และการปฏิบัติการทางสังคม ของพื้นที่เมืองเก่าลำพูน
Effective space for sustainable: case study of relative between space
and social practice of the old Lamphun city
ลลิตทิพย์ รุ่งเรือง¹

¹ นักศึกษาปริญญาโท
สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
E-mail:
lalintip32@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของพื้นที่ว่างและกิจกรรมที่เกิดขึ้นของเมืองในระดับภูมิภาค กรณีศึกษา กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองเก่าลำพูน โดยใช้ชุดทฤษฎีเชิงสัณฐานวิทยาที่เกี่ยวข้องด้วยเรื่องของพื้นที่ และศักยภาพในการเข้าถึงโครงข่ายพื้นที่ว่างของเมือง ที่เรียกว่า “Space Syntax” (Hiller, 1984) วิเคราะห์ร่วมกับ การสังเกตรูปแบบของกิจกรรมในชีวิตประจำวันที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง ทั้งในช่วงเวลาปกติและช่วงวันสำคัญ

ผลจากการศึกษาพบว่า ในช่วงเวลาปกติกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองเก่าลำพูนจะเกิดขึ้นกระจายทั่วไปในพื้นที่เมือง โดยมีอัตราการสัญจร หรือความนิยมในการใช้พื้นที่สูงสุดบริเวณพื้นที่ว่างกลางเมืองที่อยู่ในแนวแกนเหนือ-ใต้ ตะวันออก-ตะวันตก รูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นมีความหลากหลายและกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์กิจกรรมในพื้นที่ว่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนในระดับชุมชน ในขณะที่ในช่วงวันสำคัญ กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่างสาธารณะจะลดลงไม่กระจายไปทั่วเหมือนเช่นในช่วงวันปกติ โดยมีอัตราการสัญจร หรือความนิยมในการใช้พื้นที่สูงสุดบริเวณพื้นที่ว่างกลางเมืองฝั่งตะวันออก รูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นมีความเฉพาะสูงและกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์กิจกรรมในพื้นที่ว่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนในระดับเมืองเป็นหลัก แสดงให้เห็นว่าการใช้งานพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองเก่าลำพูนในช่วงปกติต้องการลักษณะของพื้นที่ที่สามารถตอบสนองต่อกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่น และหลากหลาย และกลมกลืนอยู่ในพื้นที่ย่อยระดับชุมชนได้ดี โดยศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ว่าง หรือเส้นทางสัญจรเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการใช้ประโยชน์พื้นที่สาธารณะของเมือง และช่วยให้เกิดความเข้าใจในรูปแบบของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่างของเมือง จากวิถีของชีวิตประจำวันที่สะท้อนรูปแบบทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นผ่านพื้นที่ว่างและการปฏิบัติการในพื้นที่ของเมืองนั้นอย่างแท้จริง

Abstract

The objective of this research is to study the relationship between space and activities that happen in the regional city, with special reference to Lamphun Old Town, by using the theory of spatial morphology and potential of accessibility in spatial configuration called “Space Syntax” (Hiller, 1984) to analyze the pattern of activities in everyday life happened in public space together both of traditional and on daily timeline.

Result of the study shows that, during the day, the pattern of activities scattered all over the public space of the old Lamphun. Spaces at the central area of the north-south and east-west are the most popularity as well as have the highest rate of circulation. There is a various types of activities in spaces and those use space most are local. However, during the traditional festival period, the patterns of activities in public space have changed. The highest circulation rate or popularity is found at the central area of the east side. The spaces are used mostly by the global level. All of these shows that the old Lamphun city spaces need to accommodate the flexibility for various types of activities during the day. It should be harmonized with the local space in between. The accessibility to the circulation is the main factor for the function of space. Help to understand the pattern, from folkway to everyday life which happened in the public spaces. These genuinely reflex cultural pattern through the spaces and social practice that happened.

คำสำคัญ: พื้นที่ว่าง, วัฒนธรรม, ปฏิบัติการทางสังคม, กฎแห่งความสัมพันธ์ของพื้นที่

Keywords: Space, Culture, Social practice, Space syntax

1. พื้นที่เมืองกับการเปลี่ยนแปลง

ในยุคปัจจุบันของประเทศไทยที่เมืองใหญ่อย่างเช่น กรุงเทพฯ ได้พยายามเร่งรัด พัฒนาค้นเองให้ทันต่อกระแสการพัฒนาของโลก เป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบของเมืองขึ้น และเป็นการสร้างค่านิยมผ่านรูปแบบการพัฒนาเมืองที่เรียกว่า “ความเป็นศิวิไลซ์ (civilization)” เพื่อต้องการที่จะพ้นจากคำจำกัดความว่า “ด้อยพัฒนา หรือล้าหลัง (underdeveloped)” ซึ่งเป็นคำจำกัดความจากกลุ่มแนวคิดของประเทศที่เรียกตนเองว่า “ประเทศพัฒนา” ภายใต้ระบบแนวคิดแบบทุนนิยม และด้วยระบบคิดของการพัฒนาตามกระแสหลักส่งผลให้วัฒนธรรมที่อยู่นอกกรอบ ขอบเขต ของหลักในการพัฒนาของประเทศ ถูกมองข้าม กีดกัน หรือถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรม สังคมแบบใหม่ ดังจะเห็นตัวอย่างในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ที่มีการปลูกฝังค่านิยมในการสร้างชาติ ด้วยข้อห้ามกินหมาก ห้ามเล่นดนตรีไทย หรือแม้กระทั่งการเปลี่ยนการแต่งกายให้เป็นแบบสากล หรือแบบชาติตะวันตก จนปัจจุบันค่านิยมดังกล่าวได้เข้ามามีบทบาทต่อสังคมไทย จนเกิดเป็นวัฒนธรรมที่เป็นกระแสหลัก เป็นต้นแบบของพื้นที่ที่เรียกว่า พัฒนาแล้ว (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2549)

ด้วยความต้องการที่จะใช้เมืองใหญ่เป็นศูนย์กลางการกระจายความเจริญสู่ท้องถิ่น แต่ในทางกลับกันเมืองใหญ่ได้กลายเป็นพื้นที่ที่ดูดกลืนพื้นที่โดยรอบเข้าสู่ศูนย์กลางแทน เมืองได้กลายเป็นพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวทั้งเรื่องของอำนาจการต่อรอง ทรัพยากร และผู้คน อีกทั้งยังเป็นแหล่งรวบรวมไว้ซึ่งปัญหาที่หลากหลายทางสังคม และสิ่งแวดล้อมเช่นกัน เช่น ปัญหาการย้ายถิ่นฐาน เพื่อแสวงหาทรัพยากรที่สมบูรณ์กว่า แหล่งงานที่ดีกว่า ส่งผลให้เกิดประชากรแฝงในหลายพื้นที่ของเมืองใหญ่ เกิดชุมชนในลักษณะที่ขาดการปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะแบบพึ่งพากัน ชุมชนที่เป็นเพื่อนบ้าน ความเป็นเครือญาติหายไป และยิ่งขาดความต่อเนื่องในเรื่องการสืบสานทางวัฒนธรรมในพื้นที่ดั้งเดิม เนื่องจากมีลักษณะของชุมชนใหม่ที่เกิดจากการรวมตัวของคนที่หลากหลายทางด้านวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคในประเทศ ทำให้ระบบโครงสร้างทางสังคมภายใต้วัฒนธรรมเดิมของท้องถิ่นมีความเข้มแข็งน้อยลง และอาจถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมตามกระแสหลักของสังคมซึ่งเป็นการยากที่จะต่อต้านได้ สิ่งที่ยังคงหลงเหลืออาจมีแค่เพียงคำบอกเล่าจากผู้สูงอายุ ในท้องถิ่น หรืออาจเป็นเพียงแค่เปลือกทางวัฒนธรรม หรือร่องรอยจากสถาปัตยกรรมดั้งเดิม ซึ่งสุดท้ายจะเป็นเพียงสถาปัตยกรรม

ที่ถูกหยุดเวลาไว้ไม่ให้เดินต่อ จนในที่สุดก็ไม่เหลือคุณค่าให้คนรุ่นหลังพอที่จะเข้าใจถึงพัฒนาที่เกิดขึ้นจากฐานวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม อันเป็นทั้งรากแห่งความคิด และวิถีความเป็นอยู่ที่ดีสอดคล้องกับบริบทอย่างแท้จริงอย่างไรรก็ตาม แม้ว่าปรากฏการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในเมืองใหญ่ จะถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างต่อเนื่องในฐานะของการทำลายวัฒนธรรม และเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยปัญหาสิ่งแวดล้อม สังคม แต่ในแนวคิดของ เลอแฟร์ (Lefebvre, 1966) นักทฤษฎีด้านพื้นที่คนสำคัญคนหนึ่ง ได้กล่าวว่า การที่จะเคารพและยอมรับใน “วิถีของเมือง” ความเป็นเมือง ชีวิตแบบเมือง รวมถึงการสร้างชุมชนและประชาสังคมในพื้นที่ชนิดพิเศษที่เรียกว่า “เมือง” ได้นั้น สิ่งแรกที่จะต้องทำก็คือ การคืนชีวิต คืนสภาพ และความเป็นตัวตนเอกลักษณ์ให้กับเมือง ด้วยการหันกลับมาขบคิด ทบทวนและศึกษาสิ่งที่เรียกว่า “เมือง” กันใหม่ ในฐานะที่เป็นตัวของตัวเอง นั่นคือ ในฐานะที่เป็นพื้นที่พิเศษเฉพาะแบบหนึ่ง (heterotopia) (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2549 : 169)

ดังนั้น การศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลง หรือการแทนที่ของวัฒนธรรมทางสังคมใหม่ ภายใต้แผนพัฒนาเมือง หรือวัฒนธรรมกระแสหลัก ผ่านการปฏิบัติการในพื้นที่ที่เรียกว่า “เมือง” นั้น จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เนื่องจากในสังคมปัจจุบัน ไม่อาจหลีกเลี่ยงในเรื่องของการรับวัฒนธรรมอื่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หรือกระแสของการพัฒนาของโลกได้ แต่สิ่งที่สำคัญคือ การจัดการกับวัฒนธรรมหลักอย่างไรให้เกิดความต่อเนื่อง ผสม กลมกลืน และเชื่อมโยงกันได้ดีกับวัฒนธรรมเดิมที่เปรียบเสมือนวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของคนโดยทั่วไปในสังคม เป็นจุดร่วมของวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกันได้อย่างเหมาะสมควบคู่ไปกับกระแสของโลกในปัจจุบัน โดยไม่ก่อให้เกิดเป็นรอยร้าวและช่องว่างทางด้านวัฒนธรรมจนยากที่จะประสาน จนในที่สุดได้กลายเป็นสภาพปัญหาในการต่อต้านกระแสวัฒนธรรมนั้นโดยทั้งตั้งใจ และไม่ได้ตั้งใจ ผ่านการปฏิบัติการออกมาเชิงพื้นที่ เช่น การบุกรุกพื้นที่สาธารณะประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น

เป็นพื้นที่โบราณสถาน พื้นที่ริมแม่น้ำ หรือพื้นที่ทางสัญจร เป็นต้น

2. พื้นที่ในเมืองเก่าลำพูน

พื้นที่เมืองเก่าลำพูน เดิมเคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรหริภุญไชยที่รุ่งเรืองในอดีต เคยเป็นศูนย์กลางทั้งทางด้านศาสนา วัฒนธรรม และการแลกเปลี่ยนสินค้าที่สำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาคภาคเหนือตอนบน ซึ่งได้สะท้อนร่องรอยของวัฒนธรรมในอดีตผ่านรูปแบบของสถาปัตยกรรม วัด วิหาร กู่กุด รวมทั้งแนวกำแพงเมืองหรือ คูเมืองเดิมที่ยังคงมีสภาพหลงเหลือให้เห็นได้ในปัจจุบัน แต่ถึงแม้ว่าลักษณะ รูปแบบทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่ของเมืองจะยังคงมีร่องรอยทิ้งไว้อยู่ก็ตาม แต่รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่นในพื้นที่เหล่านั้นก็ได้มีการถูกปรับเปลี่ยน ดัดแปลง แก่ไขจนรูปลักษณ์ สัญลักษณ์ ในเรือน หรืออาคารแบบดั้งเดิมได้เลือนหายไป การเปลี่ยนแปลงเชิงทั้งเชิงความหมายและคุณค่าในพื้นที่

ยกตัวอย่างสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของการเปลี่ยนแปลงเชิงสัญลักษณ์ในงานสถาปัตยกรรมของจากการบูรณะวิหารของวัดพระธาตุหริภุญไชยฯ เปรียบเทียบภาพเก่าก่อนการบูรณะ (ดูภาพที่ 1) และหลังจากการบูรณะ จะพบว่ามีเปลี่ยนแปลงทั้งเชิงสัญลักษณ์ขององค์ประกอบอาคาร รูปแบบอาคาร วัสดุและสัดส่วนในงานสถาปัตยกรรมที่รูปแบบเดิม (1ก) ได้สะท้อนรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่แบบล้านนา ส่วนรูปแบบใหม่ (1ข) ได้กลับกลายเป็นรูปแบบผสมที่โน้มเอียงไปในลักษณะนิยมของส่วนกลาง แต่ก็พบว่าการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของกลุ่มคนในเมือง หรือชุมชนยังคงรูปแบบที่มีเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมที่ชัดเจน กล่าวคือ แม้รูปแบบอาคารจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับภาคกลาง แต่ประเพณี วิถีในการใช้ชีวิตประจำวันก็ยังคงแสดงออกถึงรูปแบบ ประเพณี พิธีกรรมตามรูปแบบความเชื่อของล้านนา เหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นว่า แม้รูปแบบทางสถาปัตยกรรมจะเปลี่ยนแปลงไป แต่วิถีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมยังคงอยู่และสะท้อนจากการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ว่าง

(ก)

(ข)

(ก) วิหารหลวงในวัดพระธาตุหริภุญชัย ปี 2412 (ที่มา: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองลำพูน, 2554)

(ข) วิหารหลวงในวัดพระธาตุหริภุญชัย ปี 2554 (ที่มา: บันทึกภาพ, 2554)

ภาพที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปของพระวิหารหลวงใน วัดพระธาตุหริภุญชัยรวมหาวิหาร

ภาพที่ 2 แสดงบรรยากาศบริเวณพื้นที่ว่างริมแม่น้ำกวัง

เช่นเดียวกันกับ พื้นที่สวนสาธารณะริมแม่น้ำกวัง (ดูภาพที่ 2) ที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ตามรูปแบบการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำที่ดีที่มีการจัดภูมิทัศน์ และสภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์ แต่กลับไม่ได้รับความนิยมในการใช้งานจากคนในพื้นที่ จนมีสภาพทรุดโทรม สะท้อนให้เห็นว่าลักษณะทางสภาพแวดล้อม และกายภาพที่ดีตามรูปแบบการพัฒนาโดยทั่วไป ก็ไม่ได้ก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ว่างนั้นได้จากทั้ง 2 ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่าลักษณะทางกายภาพ หรือสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนไป ไม่ได้เปลี่ยนแปลงหรือมีผลน้อยมากต่อการใช้ประโยชน์ในพื้นที่เมืองเก่าลำพูน หรืออีกนัยหนึ่งได้สะท้อนให้เห็นว่าวิถีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของคนลำพูนไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบทางกายภาพของเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการศึกษาเรื่อง พื้นที่ว่างที่สร้างให้เกิดความยั่งยืนทางสังคม มีความมุ่งหมายที่ศึกษาถึงลักษณะของพื้นที่ที่สร้าง หรือส่งเสริมให้เกิดการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณีแบบดั้งเดิมในพื้นที่เมือง ชุมชน โดยอาศัยปรากฏการณ์ของรูปแบบการปฏิบัติการผ่านพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองในวิถีชีวิตประจำวัน ที่อาจจะส่งผลให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบของวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในเมืองปัจจุบัน และเป็นการหาคำตอบของปัญหาสำคัญของการศึกษาครั้งนี้ว่า

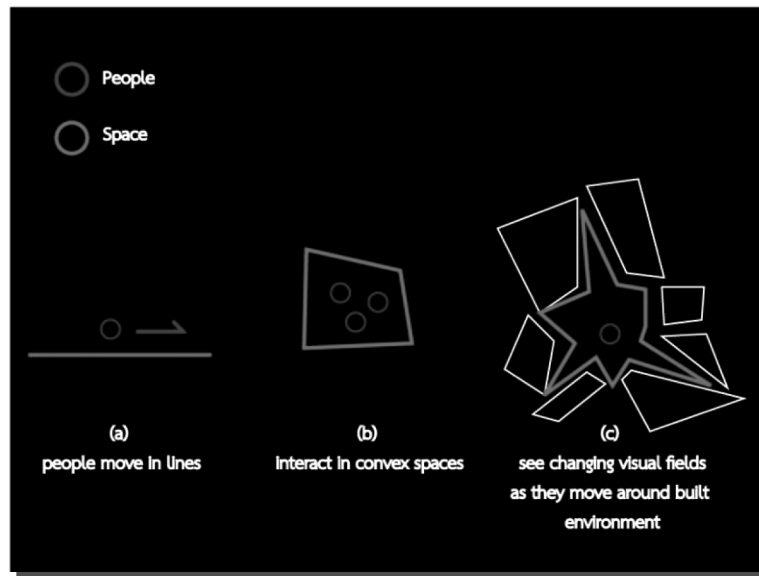
- วิถีวัฒนธรรมที่มาจากรากฐานดั้งเดิม แทรกตัวอยู่ในพื้นที่ของเมืองได้โดยมีปัจจัยใดบ้าง
- ลักษณะทางกายภาพของเมืองรูปแบบใดที่ช่วยให้วิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมในการใช้พื้นที่ยังคงอยู่ได้

เพื่อเป็นการค้นหาคำตอบร่วมกันด้านวัฒนธรรมที่เหมาะสมระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมกับการพัฒนาสมัยใหม่ ที่สามารถจะเดินไปคู่กันได้ระหว่าง “การฟื้นฟู อนุรักษ์” และ “การพัฒนาเมือง” ที่หวังว่าจะเป็นแนวทางในการสร้างให้เกิดความยั่งยืนและความเข้มแข็งของการจัดการเชิงพื้นที่และวัฒนธรรม แทนที่รูปแบบการพัฒนาเมืองแบบเดิมที่เน้นแต่ในเชิงของวัตถุ และเศรษฐกิจเป็นหลัก อันก่อให้เกิดสภาพปัญหาความขัดแย้งมากมายในสังคมปัจจุบันนี้

3. แนวคิดเชิงสัณฐานวิทยาของเมือง กับความสัมพันธ์ของพื้นที่ว่างและปฏิบัติการทางสังคม

ไซศรี รักดีสุขเจริญ (2548: 1-4) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “วาทกรรมของเมืองผ่านโครงสร้างเชิงสัณฐานวิทยา” เกี่ยวกับสัณฐานวิทยาไว้ว่า เป็นการศึกษาในเรื่องของสถาปัตยกรรมและเมืองที่เน้นการศึกษา เชิงกายภาพ (physical) และเชิงพื้นที่ (spatial) การทำความเข้าใจถึงรูปแบบโครงสร้างเชิงสัณฐานวิทยาของเมืองเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะถ้าไม่สามารถทำความเข้าใจรูปแบบสัณฐานของเมืองที่ปรากฏอยู่อย่างชัดเจนก่อน ก็ยากที่จะศึกษาต่อไปถึงปัจจัยด้านอื่นๆ อย่างเช่น ประวัติศาสตร์ หรือสังคมวิทยา โดยมีแนวคิดที่ว่ารูปร่างในงานสถาปัตยกรรมหรือพื้นที่ว่างไม่สามารถถูกกำหนดขึ้นได้จากศาสตร์ใดเพียงศาสตร์หนึ่ง แต่เป็นการผสมผสานกันทั้ง วิทยาศาสตร์ สังคมวิทยา ศิลปะ มานุษยวิทยา ฯลฯ ที่ต้องผ่านกระบวนการออกแบบที่สอดคล้องกับความต้องการ กิจกรรมของมนุษย์ในสังคม งานออกแบบจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ใช้งานในพื้นที่เหล่านั้นภายใต้บริบทที่แตกต่างออกไป

จากแนวคิดนี้ แสดงให้เห็นว่า การศึกษาและทำความเข้าใจเมือง จากโครงสร้างเชิงสัณฐานวิทยาของพื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง ผ่านการสังเกตรูปแบบพฤติกรรมของผู้ใช้งานในพื้นที่ จะทำให้สามารถขยายผล ย้อนไปสู่การทำความเข้าใจถึงหลักคิดในการก่อรูปพื้นที่ที่เกิดจากหลากหลายปัจจัย หลากหลายศาสตร์จากการศึกษาความสัมพันธ์ของรูปแบบกิจกรรม ปฏิบัติการทางสังคมและรูปแบบของพื้นที่ว่างในเมืองนั้นๆ ได้ และทฤษฎีสำคัญในการศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่าง ลักษณะโครงสร้างเชิงสัณฐานของพื้นที่ กับ รูปแบบกิจกรรม ความนิยมในการใช้งานพื้นที่ คือ ทฤษฎีที่เรียกว่า “Space Syntax” ที่พัฒนาขึ้นโดย ฮิลเลอร์ และ แฮนสัน (Hiller and Hanson, 1984) เป็นเครื่องมือทางด้านวิทยาศาสตร์ที่ใช้อธิบายความสัมพันธ์ของระบบโครงสร้างพื้นที่ ในเชิงสังคมและวัฒนธรรมได้ และมีรากฐานสำคัญมาจากทฤษฎีการสัญจรอิสระ (theory of natural movement) (Hiller et al., 1993) ที่มีหลักการว่า คนสัญจรเป็นเส้นตรง (axial line; ภาพที่ 3 a) ทำกิจกรรมในพื้นที่หนึ่ง (convex space; ภาพที่ 3 b) และมีมุมมองที่ต่างกันออกไปเมื่อเกิดการเคลื่อนไหว (ภาพที่ 3 c) (อิทธิดี เกษมสุข, 2548: 83-86)

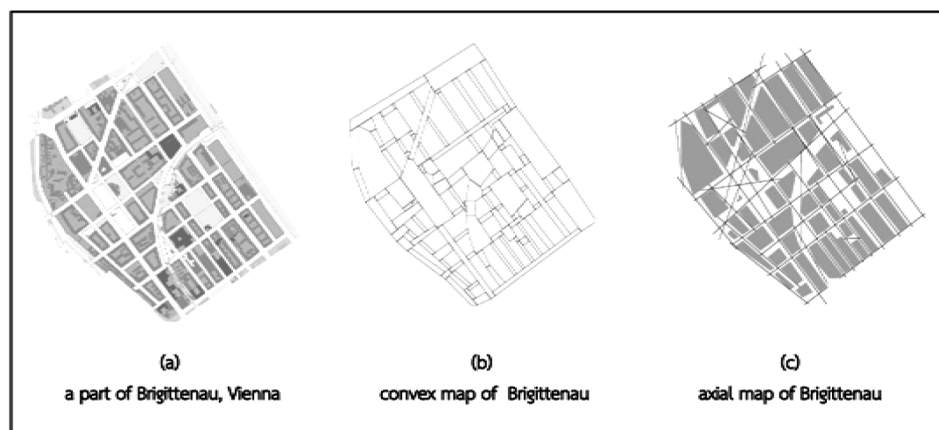

ภาพที่ 3 คำจำกัดความของ space ในทาง space syntax (Hiller et al., 1993)

ที่มา : อภิรดี เกษมสุข "a reflex on the spatially scientific mind," อาษา, (2548): 85.

และถ้านำพื้นที่สัญจรและพื้นที่กิจกรรมเหล่านั้นมาเรียงต่อกันก็จะได้ผังพื้นที่ของเมืองขึ้นมา และถ้าเขียนเส้นสัญจรที่ยาวที่สุดและมีจำนวนน้อยที่สุด เพื่อแทนแนวทางการเข้าถึงและมองเห็นพื้นที่ทั้งหมดที่เป็นไปได้ (axial line) ที่ครอบคลุม

พื้นที่สัญจรและพื้นที่ว่างสาธารณะทั้งหมดของเมือง ก็จะได้แบบจำลองของโครงข่ายพื้นที่สัญจรและพื้นที่ว่างของเมืองขึ้นมา (axial model)

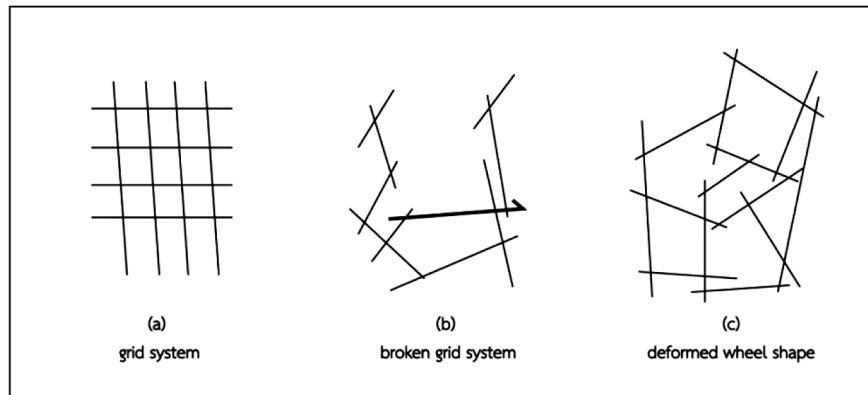

ภาพที่ 4 แสดงตัวอย่างการสร้างโครงข่ายพื้นที่สาธารณะ (axial model) (STADT WIEN, Vienna)

ที่มา : the social logic of space [ออนไลน์] [อ้างเมื่อ 23 ธันวาคม 2554] เข้าถึงได้จาก: <http://www.findpdf.net/books/about-the-social-logic-of-space-download.html>.

จากภาพที่ 4 แสดงตัวอย่างของการสร้างแบบจำลองโครงข่ายพื้นที่ว่างสาธารณะ (axial model) เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของเมือง Brigittenau ในกรุงเวียนนา ประเทศฝรั่งเศส ในภาพที่ 4a แสดงถึงผังการใช้พื้นที่ และในภาพที่ 4b เป็นการแบ่งพื้นที่ออกผืนๆ เรียงต่อกัน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อ้วนที่สุด เรียกว่า convex space และในภาพที่ 4c เป็นแบบจำลองเส้นโครงข่าย (axial line) ที่จำนวนน้อยที่สุดและยาวที่สุดในการเรียงร้อยพื้นที่สัญจรและพื้นที่ว่างทั้งหมดในระบบโครงข่ายนี้ โครงข่ายเหล่านี้ก็คือ โครงข่ายของพื้นที่สัญจรและ

พื้นที่ว่างของเมือง Brigittenau และจากรูปแบบของเส้น axial line ที่เกิดขึ้นที่อาจจะสั้นหรือยาวที่เรียงร้อยพื้นที่ของเมืองเข้าไว้ด้วยกันยังสามารถนำไปวิเคราะห์รูปแบบและลักษณะของโครงข่ายที่เกิดขึ้นว่ามีลักษณะเช่นไร ยกตัวอย่างเช่น โครงข่ายในรูปแบบตาราง (grid system; ภาพที่ 5 a) โครงข่ายที่เกิดจากเส้นตรงหลายๆเส้นมาต่อกัน (broken grid system; ภาพที่ 5 b) และโครงข่ายรูปวงล้อ (wheel shape; ภาพที่ 5 c) เป็นต้น (อภริติ เกษมสุข, 2550)

ภาพที่ 5 ตัวอย่างรูปแบบและลักษณะของโครงข่ายในพื้นที่

ที่มา : อภริติ เกษมสุข, “โครงสร้างเชิงสัมพันธ์ของชุมชนเมืองในลุ่มน้ำเพชรบุรีผ่าน axial model,” ใน การวางผังชุมชนหลักในลุ่มน้ำเพชรบุรี, (2550).

4. เครื่องมือในการวิเคราะห์และเก็บรวบรวมข้อมูล

นอกจากนี้ axial line จะเป็นเส้นที่แสดงการเข้าถึงพื้นที่ว่างจากการสัญจร (accessibility) เมื่อนำเอาเส้น axial line มาจัดลำดับความสัมพันธ์จะมีค่าเท่ากับการจัดลำดับการสัญจรและการเข้าถึงพื้นที่ว่างไปด้วย โดยที่โครงข่ายพื้นที่สัญจรและพื้นที่ว่างที่ถูกจัดลำดับความสัมพันธ์ในการเข้าถึงแล้ว ก็คือ โครงสร้างเชิงสัมพันธ์และการวิเคราะห์เชิงสัมพันธ์ ก็คือการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในการเข้าถึงพื้นที่นั่นเอง และในทางคณิตศาสตร์เรียกค่าความสัมพันธ์ในการเข้าถึงพื้นที่ว่า “ศักยภาพในการเข้าถึง (integration value)” ที่สามารถหาค่าจาก axial line แต่ละเส้นได้จากสมการ $RA = 2(MD-1)/k-2$ โดย MD คือ ความลึกเฉลี่ยของเส้น axial line, k คือ จำนวนเส้น axial line ทั้งหมดในระบบโครงข่าย โดยสามารถใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในชุดของ Space Syntax ในการคำนวณค่าศักยภาพในการเข้าถึงตามสมการ ที่เป็นที่ยอมรับในการวิเคราะห์ศักยภาพการเข้าถึงมีอยู่ด้วยกัน 3 ระดับ ได้แก่ (Hiller and Hanson, 1984, อ้างถึงใน อภริติ เกษมสุข, 2550)

ระดับที่ 1 ศักยภาพการเข้าถึงโครงข่ายระดับรวม (potential of global accessibility) คือ การคำนวณศักยภาพในการเข้าถึงของเส้นทางใดเส้นทางหนึ่ง โดยเปรียบเทียบกับเส้นทางอื่นๆ ทั้งหมดในระบบ (n step หรือ radius n) ค่าสีตามวรรณะสีรุ้งที่แทนค่าออกมาในแต่ละเส้นทาง หมายความว่าถึงเส้นทางที่มีระดับการเข้าถึงจากมากไปหาน้อย (แดงถึงน้ำเงินเข้ม) หรือเส้นทางที่มีความสำคัญมากน้อยแตกต่างกันในระดับเมือง หรือระดับพื้นที่ทั้งหมดโดยรวมตามขอบเขตของการวิเคราะห์ แสดงถึงเส้นทางที่คนนิยมใช้สัญจรในการดำเนินกิจกรรมในระดับเมือง

ระดับที่ 2 ศักยภาพการเข้าถึงโครงข่ายระดับเฉพาะ (potential of local accessibility) คือ การคำนวณศักยภาพในการเข้าถึงของเส้นทางใดเส้นทางหนึ่ง โดยเปรียบเทียบกับเส้นทางอื่นๆ ในระยะทุก 2 ช่วงเลี้ยว (3 steps หรือ radius 3) ค่าสีตามวรรณะสีรุ้งที่แทนค่าออกมาในแต่ละเส้นทาง หมายความว่าถึงเส้นทางที่มีระดับการเข้าถึงจากมากไปหาน้อย (แดงถึงน้ำเงินเข้ม) หรือเส้น

ทางที่มีความสำคัญในระดับย่าน หรือระดับเฉพาะบริเวณใกล้เคียง แสดงถึงเส้นทางที่คนนิยมใช้เดินทางไปทำกิจกรรมในระดับย่าน

ระดับที่ 3 ศักยภาพการเข้าถึงของโครงข่ายในระดับตัวเอง (connectivity) คือ การคำนวณจำนวนเส้นทางทั้งหมดที่เส้นทางเส้นหนึ่งๆ เข้าถึงได้โดยตรง ค่าสีตามวรรณะสีรุ้งแทนค่าออกมาในแต่ละเส้นทาง หมายความว่าเส้นทางที่มีระดับการเข้าถึงของตัวเองจากมากไปหาน้อย (แดงถึงน้ำเงินเข้ม) และหมายถึง เส้นทางที่คนนิยมใช้เดินทางไปทำกิจกรรมในระดับย่อยกว่าย่าน จากผลการวิเคราะห์ศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ของเมืองลำพูนในระดับต่างๆ ก็จะนำมาวิเคราะห์ร่วมกับการศึกษาเชิงพฤติกรรมของกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากเครื่องมือต่างๆ ดังนี้

- การสังเกตการณ์ (observation) เพื่อสังเกตรูปแบบ ลักษณะทั้งเชิงกายภาพ พฤติกรรมของการใช้พื้นที่ ตามปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่เมือง ร่วมกับการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องในการศึกษา และใช้การบันทึกข้อมูลด้วยการถ่ายภาพ การบันทึกลงในสมุด และการบันทึกลงในแผนที่ที่ใช้ในการอ้างอิงซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการเดินสำรวจ โดยมีวิธีการในเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน ดังนี้

- การเก็บข้อมูล ตำแหน่ง รูปร่างและประโยชน์การใช้สอยพื้นที่ว่างของเมือง ด้วยวิธีการสำรวจพื้นที่ (survey observation) เป็นการเก็บข้อมูลด้วยการเดินสำรวจตำแหน่งที่ตั้ง ขอบเขตของพื้นที่ว่าง และการใช้ประโยชน์พื้นที่ว่างตามปรากฏการณ์จริงจากการสังเกต โดยบันทึกข้อมูลด้วยการถ่ายภาพ และบันทึกลงในแผนที่ที่ใช้ในการอ้างอิง แบ่งเป็น

- การเก็บข้อมูลปฏิบัติการทางสังคม ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่างของเมืองจากกิจกรรม ประเพณีที่เกิดขึ้นในพื้นที่เมือง รวมถึงประเภทของกลุ่มคนที่ใช้ประโยชน์พื้นที่ ด้วยวิธีการจับภาพชั่วขณะ (static snapshot observation) เป็นการเก็บข้อมูลด้วยการกำหนดพื้นที่ในการสังเกตลักษณะของกิจกรรม ที่เกิดขึ้น ณ ขณะนั้นในพื้นที่ที่กำหนดช่วงระยะเวลาในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็นช่วงของกิจกรรมตามปกติ และช่วงของกิจกรรมตามประเพณี และบันทึกข้อมูลด้วยการถ่ายภาพ และจัดบันทึกข้อมูลลงในตาราง
- การเก็บข้อมูลอัตราการใช้พื้นที่ว่างของเมือง ด้วยวิธีการนับด่าน (gate observation) เป็นการเก็บข้อมูลโดยการนับปริมาณผู้ใช้งานในพื้นที่ ณ จุดที่เป็นจุดตัด หรือจุดที่เป็นทางเข้า-ออกหลักสำคัญของพื้นที่ที่จะศึกษา โดยแบ่งกลุ่มของผู้ใช้งานออกเป็น 3 ระดับ คือ ปักเเจกชนหรือกลุ่มคน ชุมชน และเมือง และบันทึกข้อมูลด้วยการ

จัดบันทึกข้อมูลลงในตาราง และถ่ายภาพประกอบ โดยมีเงื่อนไขในการเก็บรวบรวม ดังนี้

- ประชากรในการศึกษา คือ บุคคล หรือกลุ่มคนที่เดินผ่าน หรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ว่างที่ทำการศึกษา ณ ช่วงเวลาที่กำหนดไว้ในการศึกษา เพื่อต้องการทราบถึงลักษณะของพื้นที่ และกิจกรรม ที่ส่งต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ในแต่ละระดับของกลุ่มความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา

- ช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล โดยแบ่งช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลตามความสัมพันธ์ของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่าง โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กิจกรรมในช่วงเวลาปกติทั่วไป และกิจกรรมช่วงประเพณีวันสำคัญ โดยมีการแบ่งย่อยช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลทั้งในช่วงของรอบวัน และรอบเดือนของฤดูกาล ดังนี้

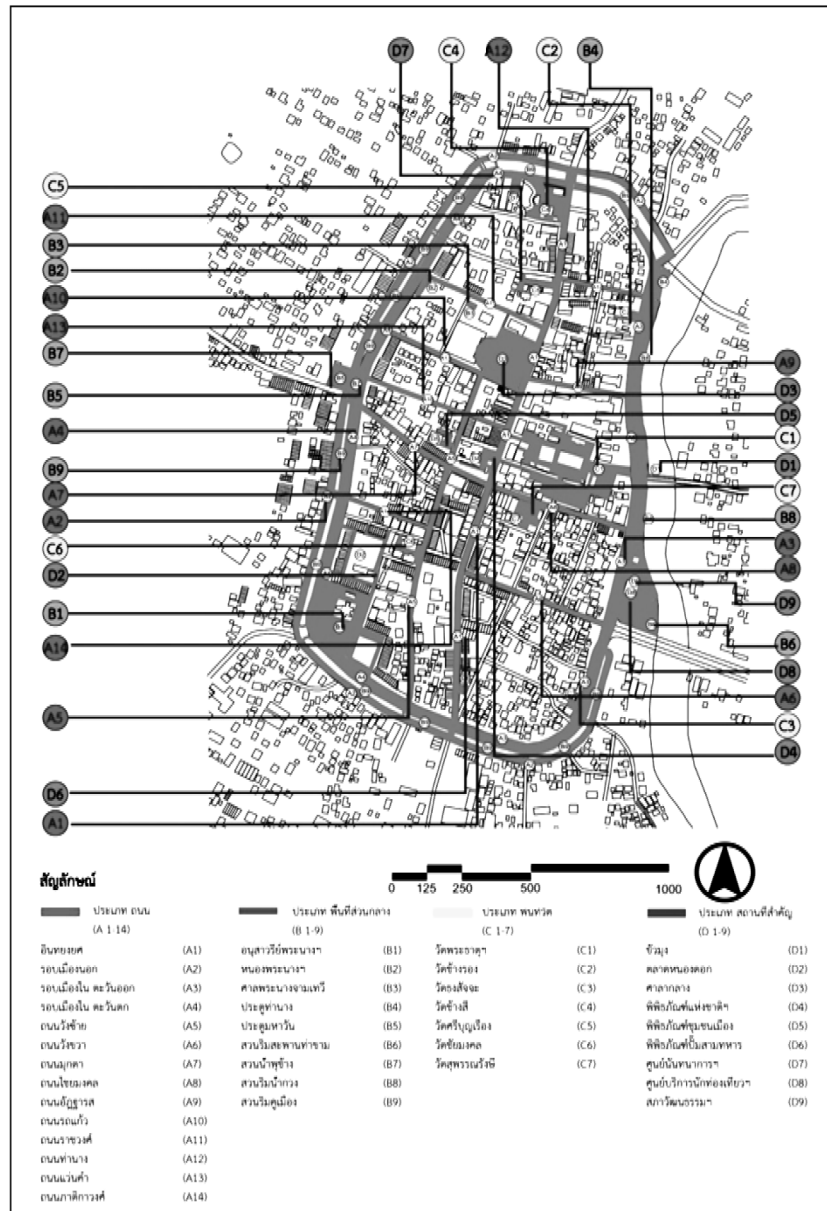
ช่วงเวลาในรอบปี โดยใช้ปฏิทินวันสำคัญของเมืองลำพูน ในการกำหนดวัน เวลาในการศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ฤดูกาล ในรอบปีของภูมิภาค คือ ช่วงฤดูหนาว (พ.ย.-ม.ค.) ช่วงฤดูร้อน (ก.พ.-มิ.ย.) และช่วงฤดูฝน (ก.ค.-ต.ค.) (ดูตาราง 6)

ช่วงเวลาในรอบวัน โดยใช้มาตรฐานของการขึ้น-ลงพระอาทิตย์ คือ ช่วงเช้า ช่วงสาย ช่วงบ่าย ช่วงเย็น และค่ำ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ช่วงย่อย คือ ช่วงที่ 1 ช่วงเช้า (6.00 – 9.30 น.) ช่วงที่ 2 ช่วงสาย (9.30-13.00 น.) ช่วงที่ 3 ช่วงบ่าย (13.00-16.30 น.) ช่วงที่ 4 ช่วงเย็น (16.30-20.00 น.) และช่วงที่ 5 ช่วงค่ำ (20.00 น. เป็นต้นไป)

โดยช่วงเวลาที่ปกติทั่วไปของกิจกรรม จะใช้เวลาในการเก็บข้อมูลในแต่ละจุดประมาณช่วงละ 15 นาที ส่วนในช่วงประเพณีวันสำคัญ จะใช้เวลาในการเก็บข้อมูลกิจกรรมในพื้นที่ประมาณช่วงละ 30 นาที

ทั้งนี้เพื่อต้องการทราบความสัมพันธ์ของช่วงเวลา กับการปฏิบัติกิจกรรมในพื้นที่ รวมทั้งความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อม อุณหภูมิกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลาต่างๆ ในรอบวัน และฤดูกาลที่เกิดขึ้นในพื้นที่ด้วย

- ตำแหน่ง พื้นที่ในการเก็บข้อมูล โดยกำหนดพื้นที่จากขอบเขตของพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองเก่าลำพูน ซึ่งแบ่งออกตามลักษณะของการเกิดรูปแบบของกิจกรรมในพื้นที่ทั้งหมด 39 จุด (ดูแผนที่ 1) และแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มย่อย คือ พื้นที่ว่างที่เป็นถนน (14 จุด) พื้นที่ว่างสาธารณะส่วนกลาง (9 จุด) พื้นที่ว่างในวัด (7 จุด) และพื้นที่ว่างในสถานที่สำคัญของเมือง (9 จุด)

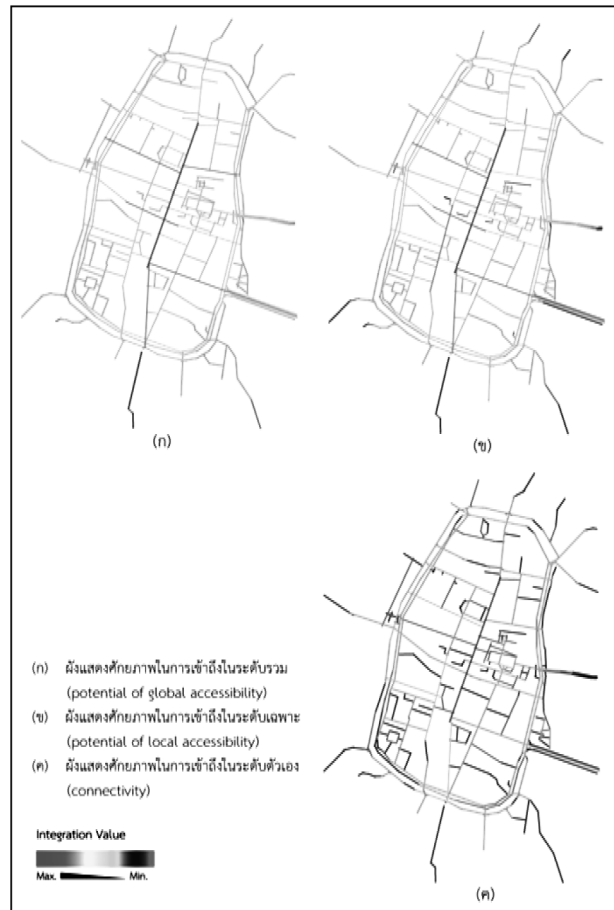

แผนที่ 1 แสดงตำแหน่งพื้นที่ 39 จุดในการเก็บรวบรวมข้อมูลกิจกรรมในพื้นที่ว่างสาธารณะเมืองเก่าลำพูน

5. โครงข่ายพื้นที่ว่างสาธารณะในเมืองเก่าลำพูน และ ปฏิบัติการทางสังคมในพื้นที่ว่าง

จากแผนที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ศักยภาพในการเข้าถึงของพื้นที่เมืองเก่าลำพูน ในระดับต่างๆ โดยใช้วิธี axial analy-

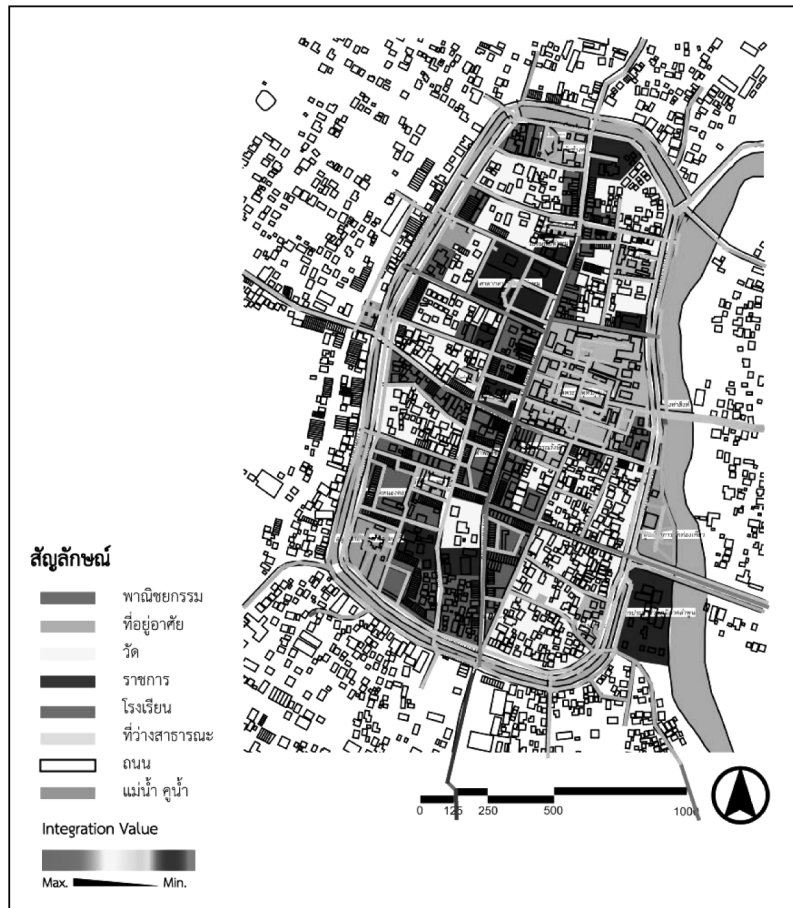
sis ในภาพ 6 (ก) แสดงถึง ค่าความสัมพันธ์ในระดับรวม (global integration value) ในภาพ 6 (ข) แสดงถึง ค่าความสัมพันธ์ในระดับเฉพาะ (local integration value) และในภาพ 6 (ค) แสดงถึง ค่าความสัมพันธ์ในระดับตัวเอง (connectivity)

แผนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพในการเข้าถึงของเมืองลำพูน ในระดับต่างๆโดยใช้วิธี axial analysis

โดยแบบจำลองโครงสร้างเชิงสัณฐานของโครงข่ายพื้นที่ว่างในเมืองเก่าลำพูน ประกอบไปด้วยเส้นทั้งหมด 327 เส้น คิดเป็นสัดส่วนต่อพื้นที่ของเมืองเก่าลำพูนได้ 0.001988 เส้น ต่อ ตารางกิโลเมตร ซึ่งมีการจัดลำดับความสัมพันธ์ไว้ 3 ระดับ และมีค่าเฉลี่ยของศักยภาพในการเข้าถึงแต่ละระดับ ดังนี้ คือ ในระดับรวม 1.1166 ระดับเฉพาะ 1.5797 และระดับตัวเอง 3.2844 โดยมีค่าสูงสุด-ต่ำสุด ในระดับรวม 2.0957-0.2109 ระดับเฉพาะ 3.2803-0.2109 และระดับตัวเอง 15-1 นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงโครงข่ายพื้นที่ว่างในเขตเมืองเก่าลำพูน ที่มีลักษณะโดยรวมเป็นรูปวงล้อ โดยมีลักษณะของตารางซ้อนอยู่ภายใน แบ่งแยกพื้นที่ภายในเมืองออกเป็นพื้นที่ย่อย 5 พื้นที่ ซึ่งมีถนนอินททยงยศ เป็นแกนกลางหลักในแนวเหนือ-ใต้ ในการเชื่อมโยงพื้นที่ในจุดต่างๆ พื้นที่สำคัญ คือ

พื้นที่วัดพระธาตุทริภุญชัยรวมหาวิหาร พื้นที่ศาลากลางจังหวัดลำพูน และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติทริภุญไชย ถนนไชยมงคล และถนนมุกดา เป็นแกนกลางในแนวตะวันออก-ตะวันตก และถนนรอบเมืองใน เป็นพื้นที่เชื่อมต่อพื้นที่โดยรอบนอก-ใน ของเมือง พื้นที่ที่สำคัญ คือ ลานพระนางจามเทวี สวนสาธารณะริมแม่น้ำกวัง ตลาดหนองดอก สวนสาธารณะน้ำพุช้าง ชั่วมุง รวมถึงวัดพระธาตุทริภุญชัยฯ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เชื่อมต่อเส้นแกนกลางของเมืองทั้งในแนวเหนือ-ใต้ ตะวันออก-ตะวันตก และเส้นรอบเมืองใน ส่วนในบริเวณพื้นที่ย่อยมีลักษณะการเชื่อมต่อที่เป็นเส้นต่อกันย่อยๆ ในพื้นที่ ซึ่งบางเส้นก็สามารถเชื่อมต่อกับเส้นหลักได้ ส่วนบางเส้นก็เป็นแบบปลายตัน

แผนที่ 3 รูปแบบของประโยชน์ใช้สอยพื้นที่เมืองหลัก ในพื้นที่ว่างของเมืองลำพูน

และเมื่อเปรียบเทียบลักษณะของโครงข่ายการสัญจร (แผนที่ 2) เทียบกับประเภทของการใช้ประโยชน์ที่ดินหลักของเมือง (แผนที่ 3) แสดงให้เห็นว่า พื้นที่ที่เกาะไปตามเส้นถนนอินทวยศ ซึ่งเป็นแกนหลักในการเชื่อมต่อพื้นที่ของเมือง มีการใช้ประโยชน์ในด้าน พานิชยกรรม วัด และราชการโดยตลอดแนวเส้นถนน ในขณะที่เส้นในการเชื่อมต่อพื้นที่รอบนอก บริเวณถนนรอบเมืองนอก-ใน จะมีการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่หลากหลาย โดยพื้นที่อยู่อาศัยจะกระจุกตัวอยู่มากบริเวณทิศตะวันออกของเมือง ค่อนมาทางทิศใต้ ส่วนพื้นที่พานิชยกรรมนอกจากจะเกาะอยู่ตามเส้นแกนหลักของเมืองแล้ว ยังมีการกระจุกตัวอยู่ในบริเวณทิศตะวันตกค่อนมาทางทิศใต้ของเมือง

ซึ่งเป็นข้อสังเกตในการศึกษาต่อไปว่า รูปแบบของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในระดับต่างๆ ในเมืองจะมีรูปแบบที่สอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยพื้นที่ที่และศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่หรือไม่

ที่จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโครงข่ายเส้นทางสัญจร จะพบว่าในทุกระดับพื้นที่ที่อยู่แกนกลางของเมืองน่าจะได้รับความนิยมในการใช้ประโยชน์มาก โดยกิจกรรมน่าจะเกิดในรูปแบบที่หลากหลายตามประโยชน์ใช้สอยหลักของพื้นที่เมือง ส่วนในพื้นที่ย่อยของเมืองที่ควรจะมีการใช้ในระดับชุมชน ควรจะเป็นพื้นที่ฝั่งตะวันตกของเมืองค่อนมาทางทิศใต้ โดยจะทำการเปรียบเทียบวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับกิจกรรม กลุ่มคน และอัตราที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่สามารถนำมาจัดค่าระดับความสัมพันธ์แบ่งออกเป็นค่าสี่ที่สามารถนำมาใช้เปรียบเทียบร่วมกับค่าของเส้น Axial line ตามค่าสี่รู้ ที่สี่โทนร้อน คือค่าสูงสุด และโทนเย็นคือค่าต่ำสุด ดังตารางที่ 1 ที่แสดงให้เห็นพื้นที่ศึกษาที่มีการแบ่งประเภทของพื้นที่ว่างออกเป็น 4 กลุ่มย่อย โดยพื้นที่ที่ใช้งานในช่วงประเพณี (traditional timeline) มีด้วยกันทั้งหมด 16 จุด และพื้นที่ที่ใช้งานในช่วงปกติมีทั้งหมด 39 จุด

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ด้วยค่าระดับสี่ของประเภท รูปแบบของพื้นที่ว่าง กับ ปฏิบัติการ กลุ่มคน และอัตราการใช้งานในพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองลำพูน ตามช่วงเวลาปกติ เปรียบเทียบกับช่วงประเพณี

Type		Space / Symbol Social Practices Social Group (SP) (SG)		Traditional Timeline				Daily Timeline				
				Social Rate per Time	Social Rate per Season	Social Practices	Social Group	Social Rate per Time	Social Rate per Season			
				(ST)	(SS)	(SP)	(SG)	(ST)	(SS)			
1. พื้นที่ว่างเปิดโล่ง (open space)	1.1 ถนน	อินทงยศ	(A1)	SP-4	SG-1	ST-2	SS-2	SP-1	SG-1	ST-1	SS-1	
		รอบเมืองนอก	(A2)	SP-8	SG-1	ST-6	SS-6	SP-9	SG-2	ST-2	SS-2	
		รอบเมืองใน ตะวันออก	(A3)	SP-1	SG-1	ST-1	SS-1	SP-7	SG -2	ST-3	SS-3	
		รอบเมืองใน ตะวันตก	(A4)					SP-7	SG -1	ST-1	SS-1	
		ถนนวังซ้าย	(A5)						SP-3	SG -1	ST-4	SS-4
		ถนนวังขวา	(A6)	SP-8	SG-1	ST-6	SS-5	SP-7	SG -2	ST-4	SS-4	
		ถนนมุกดา	(A7)					SP-9	SG -2	ST-4	SS-4	
		ถนนไชยมงคล	(A8)	SP-4	SG-1	ST-6	SS-6	SP-7	SG -2	ST-4	SS-4	
		ถนนอัฐารส	(A9)					SP-9	SG -2	ST-5	SS-5	
		ถนนรถแก้ว	(A10)					SP-9	SG -2	ST-5	SS-5	
		ถนนราชวงศ์	(A11)					SP-9	SG -2	ST-5	SS-5	
		ถนนท่านาง	(A12)					SP-9	SG-2	ST-5	SS-5	
		ถนนแวนคำ	(A13)					SP-9	SG-2	ST-5	SS-5	
		ถนนภาติกาวงศ์	(A14)					SP-9	SG -6	ST-5	SS-5	
	1.2 พื้นที่ส่วนกลาง	อนุสาวรีย์พระนางฯ	(B1)	SP-5	SG-3	ST-2	SS-4	SP-4	SG -3	ST-2	SS-2	
		หนองพระนางฯ	(B2)					SP-9	SG-7	ST-6	SS-6	
		ศาลพระนางจามเทวี	(B3)					SP-5	SG-7	ST-6	SS-6	
		ประตูท่านาง	(B4)					SP-9	SG-7	ST-6	SS-6	
		ประตูมหาวัน	(B5)					SP-5	SG-7	ST-5	SS-5	
		สวนริมสะพานท่าขาม	(B6)					SP-5	SG-6	ST-6	SS-6	
		สวนน้ำพุช้าง	(B7)					SP-4	SG-6	ST-5	SS-5	
		สวนริมน้ำกว	(B8)	SP-9	SG-5	ST-6	SS-6	SP-5	SG-5	ST-5	SS-5	
		สวนริมคูเมือง	(B9)	SP-9	SG-5	ST-5	SS-5	SP-8	SG-7	ST-5	SS-5	

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ด้วยค่าระดับสี่ของประเภท รูปแบบของพื้นที่ว่าง กับ ปฏิบัติการ กลุ่มคน และอัตราการใช้งานในพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองลำพูน ตามช่วงเวลาปกติ เปรียบเทียบ กับช่วงประเพณี (ต่อ)

Type		Space / Symbol Social Practices Social Group (SP) (SG)		Traditional Timeline				Daily Timeline			
				Social Rate per Time	Social Rate per Season	Social Practices	Social Group	Social Rate per Time	Social Rate per Season		
				(ST)	(SS)	(SP)	(SG)	(ST)	(SS)		
2. พื้นที่ว่างเอบล้อม (enclosed space)	2.1 วัด	วัดพระธาตุฯ	(C1)	SP-2	SG-3	ST-1	SS-1	SP-1	SG-1	ST-3	SS-3
		วัดช้างรอง	(C2)	SP-9	SG-6	ST-5	SS-5	SP-5	SG-4	ST-6	SS-6
		วัดธงสัจจะ	(C3)	SP-9	SG-6	ST-5	SS-5	SP-5	SG-4	ST-6	SS-6
		วัดช้างสี	(C4)	SP-9	SG-6	ST-5	SS-5	SP-5	SG-4	ST-6	SS-6
		วัดศรีบุญเรือง	(C5)	SP-9	SG-6	ST-5	SS-5	SP-5	SG-4	ST-6	SS-6
		วัดชัยมงคล	(C6)	SP-9	SG-6	ST-4	SS-5	SP-5	SG-4	ST-5	SS-5
		วัดสุพรรณรังษี	(C7)					SP-9	SG-7	ST-6	SS-6
	2.2 สถานที่สำคัญ	ข้าวเม่าง	(D1)					SP-7	SG-1	ST-3	SS-4
		ตลาดหนองดอก	(D2)					SP-3	SG-1	ST-1	SS-1
		ศาลากลาง	(D3)					SP-9	SG-3	ST-6	SS-6
		พิพิธภัณฑ์แห่งชาติฯ	(D4)					SP-9	SG-3	ST-6	SS-6
		พิพิธภัณฑ์ชุมชนเมือง	(D5)					SP-5	SG-1	ST-6	SS-6
		พิพิธภัณฑ์ป้อมสามทหาร	(D6)					SP-5	SG-7	ST-6	SS-6
		ศูนย์นันทนาการฯ	(D7)					SP-5	SG-3	ST-6	SS-6
		ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวฯ	(D8)	SP-5	SG-2	ST-2	SS-1	SP-5	SG-3	ST-5	SS-6
		สภาวัฒนธรรมฯ	(D9)	SP-5	SG-2	ST-4	SS-4	SP-5	SG-4	ST-6	SS-6

ตารางที่ 2 แสดงผลเปรียบเทียบค่าศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองเก่าลำพูน

Spaces	Mean Global Integration Value	Mean local Integration Value	Mean Connectivity Value
Urban space	1.1166	1.5797	3.2844
Daily Space	1.2233	1.7379	3.6311
Traditional Space	1.1959	1.6696	3.4811

Urban space คือ พื้นที่บนเส้นโครงข่ายการสัญจรทั้งหมดของพื้นที่ศึกษา

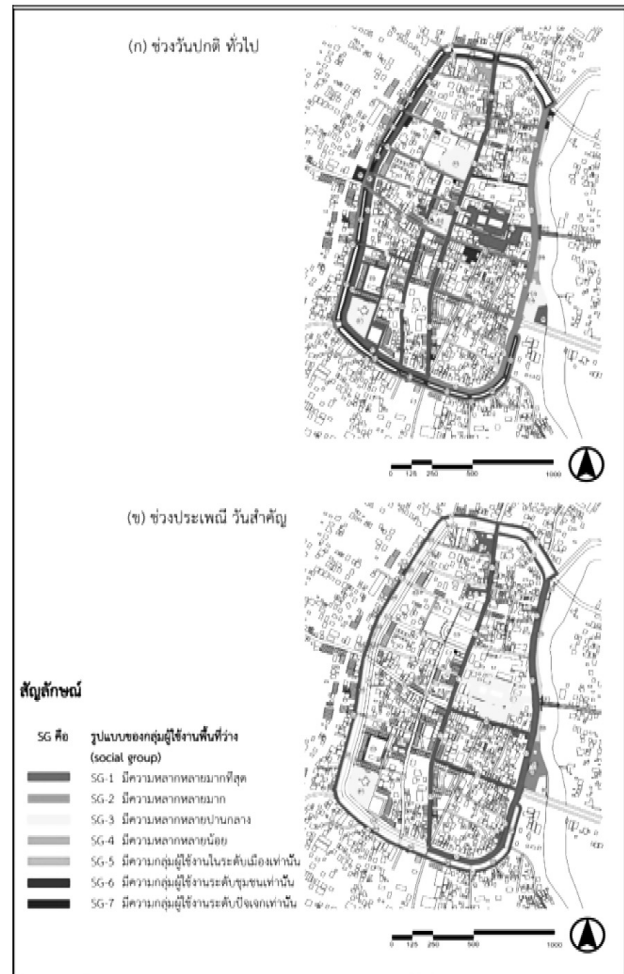
Daily space คือ พื้นที่บนเส้นโครงข่ายการสัญจรในพื้นที่ว่าง 39 จุด ในช่วงปกติ

Traditional space คือ พื้นที่บนเส้นโครงข่ายของพื้นที่ว่าง 16 จุด ในช่วงประเพณี

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นค่าเปรียบเทียบของศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ในแต่ละระดับ พบว่า ค่าศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ว่างที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน (daily space) มีค่าการเข้าถึงในทุกระดับสูงสุด รองลงมาคือ ค่าศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ว่างที่เกี่ยวข้องกับประเพณี (traditional space) โดยศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ในระดับภาพรวมของพื้นที่ว่างภายในเมือง หรือโครงข่ายเส้นทางสัญจรทั้งหมดของเมือง มีค่าน้อยที่สุด

สามารถอธิบายได้ว่าพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองที่เกิดการใช้งานในช่วงเวลาปกติ จะเข้าถึงได้ง่ายที่สุด โดยพื้นที่สาธารณะที่เกิดการใช้งานในช่วงประเพณีมีการเข้าถึงได้รองลงมา ส่วนพื้นที่ของเส้นทางสัญจร หรือถนนเองมีการเข้าถึงโดยรวมได้น้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกันทั้ง 3 พื้นที่ ซึ่งต้องอาศัยปัจจัย 3 กลุ่ม ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเกิดรูปแบบการใช้งานในพื้นที่ของเมือง ร่วมในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่แต่ละระดับ คือ ลักษณะของปฏิบัติการในพื้นที่ ลักษณะของกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ อัตราการการสัญจรของผู้คนในพื้นที่ ดังต่อไปนี้

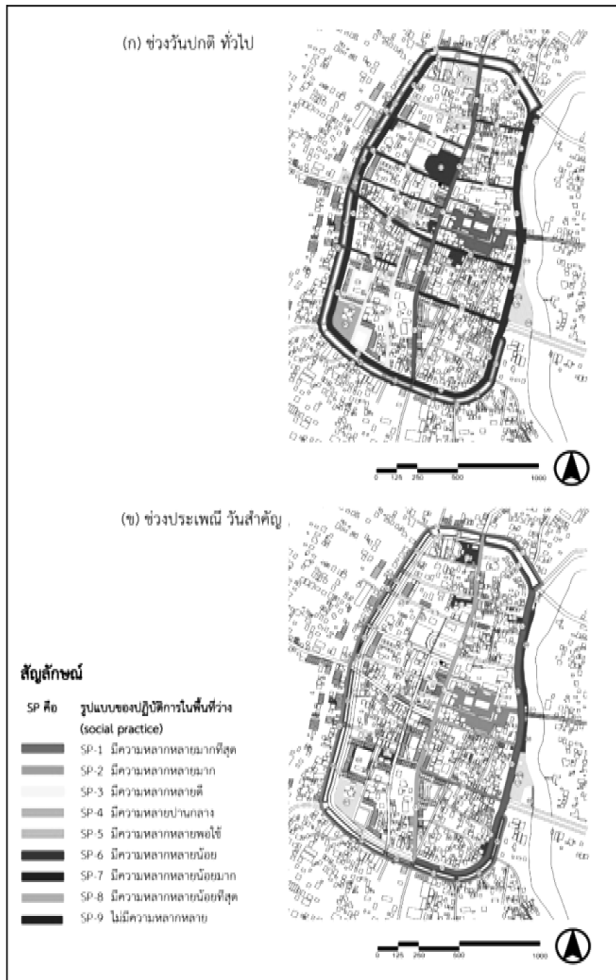
- รูปแบบของของกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ว่าง (social group) (ดูแผนที่ 4) จะพบว่ารูปแบบพื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง มีการใช้งานจากกลุ่มที่หลากหลายทั้งในระดับเมือง ชุมชน และปัจเจก ทั้งในช่วงวันปกติและประเพณี กระจายอยู่ทั่วเมืองทั้งพื้นที่ขนาดใหญ่ ถนนและพื้นที่ขนาดเล็ก โดยการใช้พื้นที่ที่มีความสอดคล้องกับรูปแบบของกลุ่มผู้ใช้งาน ที่ในพื้นที่ย่อยจะมีความไม่หลากหลายของกลุ่มคนในการใช้งาน ส่วนในพื้นที่ขนาดใหญ่ และเส้นทางสัญจรหลักก็มีการใช้งานของกลุ่มคนที่หลากหลายขึ้น และจากข้อมูลการศึกษา ก็พบว่าช่วงประเพณีการใช้งานพื้นที่ฝั่งตะวันตกของเมืองได้หายไป โดยจะเกิดการกระจุกอยู่ในพื้นที่ฝั่งตะวันออกของเมือง แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ว่างฝั่งตะวันออกมีลักษณะการใช้งานที่ในรูปแบบของประเพณีซึ่งส่งเสริมให้เกิดการใช้งานจากกลุ่มคนที่มีความหลากหลายขึ้นในระดับเมือง หรือชุมชน ส่วนพื้นที่ฝั่งตะวันตกมีการใช้ประโยชน์โดยกลุ่มคนระดับปัจเจกเป็นส่วนใหญ่ จากข้อมูลกลุ่มผู้ใช้งานในพื้นที่ว่าง แสดงให้เห็นปัจจัยที่น่าจะมีผลต่อรูปแบบพฤติกรรมการใช้งานของกลุ่มคนที่เกิดขึ้น จากปัจจัยในเรื่องของเส้นทางการเข้าถึง และประโยชน์การใช้สอยพื้นที่อาคารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่นั้นๆ ที่ส่งผลให้เกิดรูปแบบการใช้งานของกลุ่มคนในระดับต่างๆ

แผนที่ 4 รูปแบบของกลุ่มผู้ใช้งานในพื้นที่ว่างของเมืองลำพูน

- รูปแบบของของปฏิบัติการทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ (social practice) (ดูแผนที่ 5) จะพบว่ารูปแบบของพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองลำพูน ในช่วงปกติมีการใช้งานจากรูปแบบของกิจกรรมที่ไม่หลากหลาย เกิดขึ้นกระจุกกระจายทั่วทั้งเมืองแยกย่อยเฉพาะกิจกรรม ที่สอดคล้องกับรูปแบบการใช้งานของกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย แสดงให้เห็นว่าในช่วงปกติพื้นที่ของเมืองจะเกิดการใช้งาน หรือกิจกรรมในลักษณะเฉพาะของตัวพื้นที่เองที่ไม่ก่อให้เกิดรูปแบบการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมร่วมกันทางสังคม ในขณะที่ช่วงประเพณีเกิดกิจกรรมในพื้นที่โดยทั่วไปของเมืองลดลง คือ มีกิจกรรมกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ฝั่งตะวันออกของเมือง โดยรูปแบบของกิจกรรมมีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้นโดยที่ยังคงมีการใช้งานของกลุ่มคนที่หลากหลายเช่นเดียวกับช่วงปกติ แสดงให้เห็นว่าในช่วงประเพณีเกิดรูปแบบการทับซ้อนกันของกิจกรรม

หลากหลายประเภทรวมอยู่ในพื้นที่เดียวกัน อันเป็นผลให้เกิดรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมจากการดำเนินกิจกรรมที่หลากหลายร่วมกันในพื้นที่

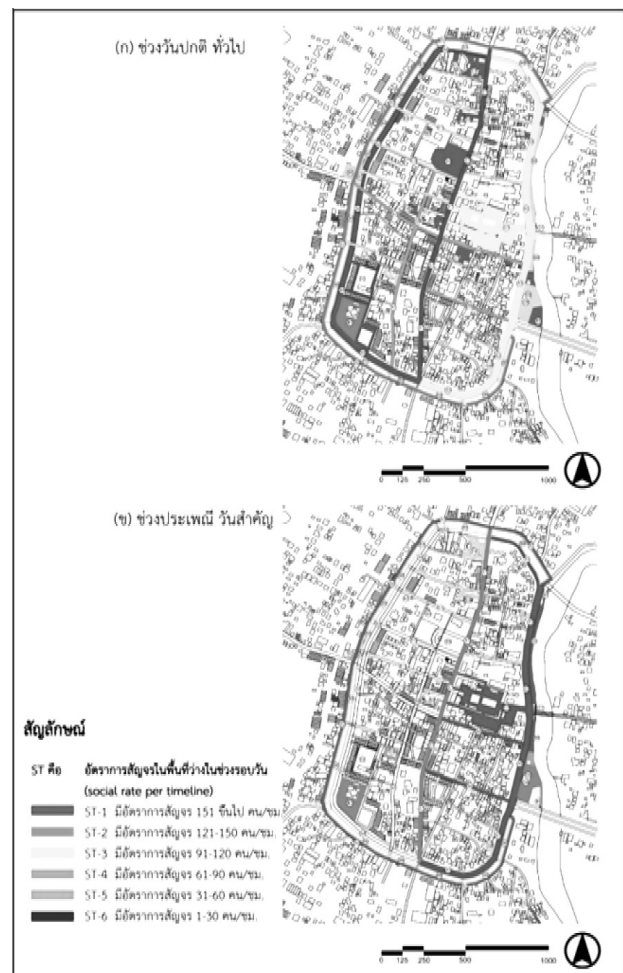

แผนที่ 5 รูปแบบของปฏิบัติการที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่างของเมืองลำพูน

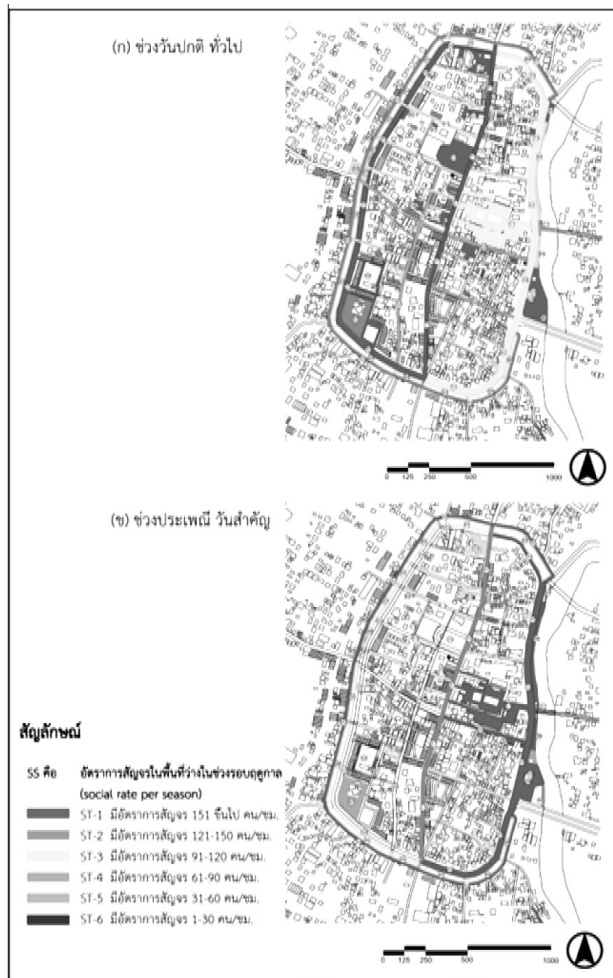
จากข้อมูลปฏิบัติการที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่าง แสดงให้เห็นปัจจัยที่ว่าจะมีผลต่อรูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ จากปัจจัยเรื่องของประโยชน์ใช้สอยพื้นที่ดินและอาคาร และช่วงเวลาของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้พื้นที่เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป

- รูปแบบของของอัตราการสัญจรในพื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง (social rate) (ดูแผนที่ 6 และ 7) พบว่าใน

ช่วงปกติของรอบวันจะมีรูปแบบการสัญจรในพื้นที่ว่างสาธารณะของเมือง ในพื้นที่ที่ที่หลากหลายทั้ง 5 ช่วงเวลา และ 3 ช่วงฤดูกาล โดยมีการสัญจรในช่วงเย็น และในช่วงฤดูหนาวมากที่สุด ทั้งช่วงปกติและประเพณี แสดงให้เห็นถึงปัจจัยของการสัญจรในพื้นที่ที่น่าจะมีความสัมพันธ์กับอุณหภูมิ และฤดูกาล นอกจากนี้ยังพบว่า ในช่วงปกติอัตราการสัญจรจะเกิดในพื้นที่ถนน กระจายทั่วทั้งเมือง โดยช่วงประเพณีจะมีการสัญจรในพื้นที่ถนนลดลง และเพิ่มมีการสัญจรเพิ่มมากขึ้นในพื้นที่ว่างขนาดใหญ่ และย่อยของเมือง สอดคล้องกับผลของปฏิบัติการทางสังคมที่จะพบว่าจะเกิดกิจกรรมร่วมกันในพื้นที่มากขึ้นในช่วงประเพณี โดยมีรูปแบบการใช้พื้นที่ลดลงในส่วนถนน

แผนที่ 6 สรุปรูปแบบอัตราการสัญจร แบ่งตามช่วงรอบวัน

แผนที่ 7 สรุปรูปแบบอัตราการสัญจร แบ่งตามเวลาในฤดูกาล

จากข้อมูลอัตราสัญจรในพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองแสดงให้เห็นปัจจัยที่น่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องต่ออัตราการสัญจรในพื้นที่ จากปัจจัยในเรื่องสภาพแวดล้อมของอุณหภูมิ ฤดูกาล และปัจจัยที่เกี่ยวข้องด้วยเส้นทางสัญจรในพื้นที่ที่ส่งผลให้เกิดรูปแบบการสัญจรที่แตกต่างกัน

6. ความสัมพันธ์ของโครงข่ายพื้นที่ว่างและปฏิบัติการทางสังคมในพื้นที่เมืองเก่าลำพูน

ตารางที่ 3 สรุปลักษณะความสัมพันธ์ของศักยภาพในการเข้าถึงพื้นที่ กับ ปฏิบัติการทางสังคม กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ทางสังคม และอัตราการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ว่าง ช่วงวัน และฤดูกาล

Period	Mean SP	Mean SG	Mean ST	Mean SS	Level	Mean Integration Value
Daily Timeline	3.8	4.5	2.3	2.2	Global Integration	1.22330
					Local Integration	1.73786
					Connectivity	3.63106
Traditional Timeline	3.4	4.6	2.9	2.9	Global Integration	1.19585
					Local Integration	1.66960
					Connectivity	3.48107

Mean SP คือ ค่าเฉลี่ยระดับของรูปแบบปฏิบัติการทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา

Mean SG คือ ค่าเฉลี่ยระดับของรูปแบบกลุ่มผู้ใช้งานในพื้นที่ว่างในพื้นที่ศึกษา

Mean ST คือ ค่าเฉลี่ยระดับอัตราการสัญจรในพื้นที่ว่างของพื้นที่ศึกษา ในรอบวัน

Mean SS คือ ค่าเฉลี่ยระดับอัตราการสัญจรในพื้นที่ว่างของพื้นที่ศึกษา ในรอบฤดูกาล

จากตารางที่ 3 แสดงถึงรูปแบบเปรียบเทียบของกลุ่มผู้ใช้งาน อัตราการสัญจรในพื้นที่ว่างและกิจกรรม หรือปฏิบัติการที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของเมือง ที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์กับโครงข่ายพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองดังต่อไปนี้

- ความสัมพันธ์ของโครงข่ายการเข้าถึงพื้นที่ว่างของเมืองกับรูปแบบของกลุ่มคน ในการใช้ที่ว่างของพื้นที่เมืองลำพูน พบว่ากลุ่มคนในพื้นที่เมืองลำพูนมีความต้องการในการใช้พื้นที่ที่ตอบสนองต่อรูปแบบของกลุ่มคนทั้งในระดับเมือง ชุมชน และปัจเจก โดยการใช้งานจะกระจายตัวอยู่ทั่วไปในโครงข่ายพื้นที่ของเมือง ซึ่งเส้นที่มีการเข้าถึงได้ง่ายอย่างเช่นเส้นแกนกลางของเมือง รูปแบบของกลุ่มคนที่ใช้งานในพื้นที่นั้นก็จะมีความหลากหลายเช่นเดียวกัน ส่วนในเส้นที่มีการเข้าถึงได้รองลงมา ก็จะมีกลุ่มคนเฉพาะพื้นที่ใช้งานในพื้นที่เหล่านั้น และเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงประเพณีแล้วจะให้เห็นข้อแตกต่างในการใช้งานพื้นที่ของกลุ่มคนที่มีการรวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรมที่หลากหลายในพื้นที่ของกิจกรรมทางด้านประเพณีและจะมีลักษณะของผู้ใช้งานในพื้นที่เดียวกันจากกลุ่มคนที่หลากหลายมากขึ้น แสดงให้เห็นข้อเปรียบเทียบอย่างชัดเจนว่า ภายใต้อัตราความต้องการและการใช้งานที่หลากหลายของกลุ่ม

คนในเมือง ช่วงเวลาปกติมีการเลือกใช้พื้นที่โดยอาศัยปัจจัยในการเข้าถึงเป็นหลักให้เกิดความสอดคล้องกับการใช้งานของกลุ่มเมืองชุมชน และปัจเจกที่ต้องการรูปแบบพื้นที่และการเข้าถึงที่แตกต่างกัน ทำให้การใช้งานพื้นที่ว่างต้องมียุทธศาสตร์ของกลุ่มพื้นที่ที่มีการฝังตัวอยู่ร่วมในพื้นที่ได้ดีในระดับชุมชน ที่มีความหลากหลาย (mix used) ค่อนข้างสูง และสอดคล้องกับลักษณะของประโยชน์ใช้สอยหลักของพื้นที่เมืองในฝั่งตะวันตก ในขณะที่ช่วงประเพณีตอบสนองรูปแบบความต้องการของกลุ่มคนที่หลากหลาย ด้วยการรวบรวมรูปแบบของกิจกรรมให้อยู่ในพื้นที่เดียว โดยพื้นที่เหล่านี้ต้องสามารถรองรับกลุ่มคนจำนวนมากได้เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบในพื้นที่ต่อรับต่อกลุ่มคนในการใช้งาน อีกทั้งต้องมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมหรือกลุ่มผู้ใช้งานสูง รวมทั้งควรจะต้องอยู่บนเส้นโครงข่ายที่เข้าถึงได้ง่ายในระดับเมืองด้วย

- ความสัมพันธ์ของโครงข่ายการเข้าถึงพื้นที่ว่างของเมืองกับรูปแบบกิจกรรม ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่างของเมืองลำพูน พบว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นมีรูปแบบชัดเจนของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในระดับเมืองและระดับชุมชน โดยในช่วงวันปกติจะมีกิจกรรมเกิดขึ้นที่สัมพันธ์กับรูปแบบโครงข่ายการเข้าถึงพื้นที่ว่างของเมือง

ที่มีรูปแบบที่หลากหลายเข้าถึงได้ดีเฉพาะในพื้นที่แกนกลางของเมือง และในส่วนพื้นที่ย่อยที่มีศักยภาพในการเข้าถึงรองลงมาจะมีกิจกรรมที่แคบลง หรือเฉพาะกลุ่มมากขึ้นตามลักษณะการเข้าถึงพื้นที่ว่าง โดยในช่วงประเพณีจะพบว่ารูปแบบกิจกรรมแบบสัญจรและค้าขายจะลดลงในพื้นที่ว่างของเมือง โดยมีการรวมรูปแบบกิจกรรมเหล่านั้นซ้อนทับไว้ในพื้นที่เดียวของเมืองที่อยู่บนเส้นทางการเข้าถึงพื้นที่ที่ดีที่สุด

- ความสัมพันธ์ของโครงข่ายการเข้าถึงพื้นที่ว่างของเมืองกับรูปแบบการสัญจรในพื้นที่ว่างของเมืองลำพูน พบว่า รูปแบบการสัญจรมีความสอดคล้องกับรูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนเส้นโครงข่ายของพื้นที่สาธารณะของเมือง และจะพบว่าเส้นแกนกลางของพื้นที่ถนนอินทยงยศ (A-1) เป็นพื้นที่สำคัญในการเชื่อมต่อกิจกรรม กลุ่มคนให้เกิดขึ้นในระดับเมือง โดยเส้นถนนนี้มีคุณสมบัติที่นอกจากจะเข้าถึงได้ดีที่สุดในพื้นที่แล้วยังเป็นพื้นที่ที่ยึดหยุ่นรองรับกับรูปแบบการเปลี่ยนถ่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มคน และกิจกรรมที่เกิดขึ้น โดยในระดับชุมชนเส้นถนนวังซ้าย (A-5) ที่มีการวางตัวในแนวเหนือ-ใต้ ขนานไปกับพื้นที่ถนนอินทยงยศ (A-1) ก็มีคุณสมบัติที่ดีในการเชื่อมต่อ เปลี่ยนถ่ายรูปแบบความสัมพันธ์ของกิจกรรม และกลุ่มคนในพื้นที่ชุมชนเอง ซึ่งทั้งสองเส้นนี้มีลักษณะร่วมที่เหมือนกันคือเป็นเส้นที่มีความหลากหลายของรูปแบบประโยชน์ใช้สอยพื้นที่หลัก แต่ในส่วนถนนอินทยงยศ (A-1) จะเป็นพื้นที่สำคัญในระดับเมือง ส่วนถนนวังซ้ายจะเป็นพื้นที่สำคัญในระดับชุมชนย่อยลงมา นอกจากนี้ยังมีพื้นที่อีกรูปแบบหนึ่งมีลักษณะการรองรับกิจกรรม การสัญจรที่หลากหลายให้เกิดขึ้นในพื้นที่ขนาดใหญ่พื้นที่เดียว คือ พื้นที่วัดพระธาตุหรือภูชัยฯ (C-1) ที่เมื่อถึงช่วงประเพณีจะมีการเปลี่ยนรูปแบบการสัญจร และเคลื่อนย้ายกิจกรรมที่หลากหลายในพื้นที่เมืองไปรวมอยู่ในพื้นที่หลักทางด้านทิศตะวันออกของเมือง โดยในช่วงปกติพื้นที่นี้ก็ยังทำหน้าที่ในการเชื่อมต่อโครงข่ายพื้นที่ว่างของเมืองในฝั่งตะวันออกได้ดีอยู่เช่นกัน

- จากปัจจัยในเรื่องของโครงสร้างทางฐานฐานวิทยาของเมืองที่ก่อให้เกิดรูปแบบความสัมพันธ์กับกิจกรรม ปฏิบัติการในพื้นที่ของเมืองที่ทำให้ทราบว่า ในเมืองลำพูนที่เป็นเมืองขนาดเล็กมีรูปแบบของพื้นที่สาธารณะของเมืองใน 2 ระดับที่ชัดเจน คือ ระดับชุมชนเมือง และย่านชุมชนย่อยในพื้นที่ โครงสร้างทางฐานของพื้นที่ก่อให้เกิดรูปแบบของพื้นที่ว่างสำคัญที่มีผลต่อการสัญจรและการใช้งานของพื้นที่เมือง ในลักษณะเป็นเส้นถนนเชื่อมโยงกิจกรรมในพื้นที่ในแนวเหนือ-ใต้ กับลักษณะของพื้นที่ที่รวบรวมกิจกรรม

สาธารณะของเมืองไว้ในพื้นที่เดียวในแนวแกนตะวันออก-ตะวันตก โดยปัจจัยที่เกิดขึ้นนอกจากฐานฐานของพื้นที่แล้ว ความเป็นย่านที่มีการผสมผสานรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายก็ส่งผลให้โครงข่ายเส้นทางสัญจรนั้นได้รับความนิยม หรือมีการสัญจร ทำกิจกรรมในพื้นที่นั้นมากขึ้น

7. บทสรุปและการอภิปรายผลการศึกษา

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการรักษาไว้ด้วยวิถีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมในพื้นที่ เกิดจากรูปแบบโครงสร้างในการเข้าถึงพื้นที่ว่างของเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างน้อย ด้วยข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์พื้นที่ดินและอาคารของเมืองที่แน่นไปด้วยอาคารและยังเป็นพื้นที่ราชการ และวัดโดยส่วนใหญ่ ทำให้รูปแบบการพัฒนาพื้นที่เหล่านี้จากภาครัฐ หรือเอกชนเป็นไปได้ลำบาก รวมทั้งอาจส่งผลกระทบจากหลายส่วนเนื่องด้วยความแน่นในพื้นที่ของเมือง นอกจากนี้พื้นที่ว่างขนาดใหญ่ที่ยังดำรงอยู่ได้ก็เกิดจากความสำคัญเชิงพื้นที่ ทั้งเรื่องศาสนา และพื้นที่ราชการที่มีการกำหนดการใช้สอยที่ค่อนข้างเฉพาะเจาะจงอยู่แล้วในพื้นที่เดิม

โดยลักษณะทางกายภาพมีผลช่วยในการดำรงไว้ของวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม คือ ลักษณะของโครงสร้างในการเข้าถึง และพื้นที่ตั้งของพื้นที่กิจกรรมนั้น ประกอบกับลักษณะของสัญลักษณ์เฉพาะในบางพื้นที่ โดยโครงข่ายของพื้นที่เมืองลำพูนมีลักษณะเป็นวงล้อและมีตารางย่อยอยู่ในพื้นที่ของเมืองด้านใน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะโครงการที่เหนียวแน่นภายในเมือง ที่มีรูปลักษณะไม่ต่างจากพื้นที่เมืองเดิมตั้งแต่การสร้างเมือง อีกทั้งเส้นทางสัญจรในแนวเหนือใต้ที่จำลอง และเปลี่ยนถ่ายมาจากแนวเส้นแม่น้ำและขอบเขตพื้นที่ของเมืองในที่ดิน ที่แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสถาปัตยกรรม ความหนาแน่นของอาคารไป แต่การใช้ประโยชน์หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ก็ยังเป็นรูปแบบเดิมอยู่ ยกตัวอย่างเช่น พื้นที่วัดพระธาตุฯ ที่เดิมเป็นลานโล่ง และมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมซ้อนทับในพื้นที่หลายครั้ง แต่ก็ยังคงรูปแบบของกิจกรรมและการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่มีความหมายของคนลำพูนอยู่เช่นเดิม

ผลจากการศึกษาโครงสร้างพื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองทำให้พบว่า ความสัมพันธ์ของปฏิบัติการที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่างของเมืองส่งผลให้เกิดการรักษาไว้ของการใช้พื้นที่ในรูปแบบเดิมของเมือง สังเกตได้จากตัวอย่างการใช้พื้นที่ตลาดหนองดอกที่ทางเข้า-ออกถูกจัดไว้ด้านถนนรอบเมืองในตะวันตก แต่การศึกษากลับพบว่ามีการเข้าถึงพื้นที่จากถนนวังซ้าย ที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์จาก

การสัญจร การเข้าถึงที่มากกว่า อีกทั้งในส่วนพื้นที่วัดพระธาตุ ฯ และพื้นที่ย่อยต่างๆ ในภายในเมืองก็มีการใช้ประโยชน์จากกิจกรรมที่ทับซ้อนกันในพื้นที่ถนนที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าถึงที่ง่ายกว่าการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของเมืองที่รัฐจัดไว้ในพื้นที่โดยรอบของเมือง โดยรูปแบบวิถีที่สะท้อนออกมาทั้งในระดับชุมชน และเมืองได้สะท้อนให้เห็นวิถีของการปรับเปลี่ยน ยึดหยุ่นมีการพึ่งพากันสูงในพื้นที่ของเมืองโดยไม่ได้แบ่งขอบเขตว่าเป็นพื้นที่วัด หรือ พื้นที่อยู่อาศัย หรือเป็นพื้นที่สาธารณะของเมืองหรือไม่

แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างของพื้นที่ว่างเป็นปัจจัยสำคัญต่อการส่งเสริมให้เกิดรูปแบบปฏิบัติการเช่นนี้ นอกจากนี้ในช่วงประเพณีก็มีปัจจัยเพิ่มเติมในเรื่องของสัญลักษณ์ของพื้นที่ที่สัมพันธ์กับกิจกรรม แต่อย่างไรก็ตามยกตัวอย่างที่ชัดเจนได้จากวัดพระธาตุฯ ที่ทั้งในช่วงปกติและวันสำคัญ เหตุจากรูปแบบโครงสร้างเชิงพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดการสัญจรในพื้นที่ได้ดี และตำแหน่งที่ตั้งที่อยู่ในโครงสร้างนี้ ทำให้เป็นปัจจัยหลักสำคัญที่สะท้อนให้รูปแบบพื้นที่ที่ยังคงเอื้อประโยชน์ต่อการเกิดรูปแบบกิจกรรมตามวิถีวัฒนธรรมเดิมได้อยู่ในพื้นที่ของเมืองเก่าลำพูน

และจากผลการศึกษาก็ทำให้พบว่า ลำดับความสำคัญของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่วัดมีความสัมพันธ์กับวิถีวัฒนธรรมในเรื่องของประเพณี รวมถึงการใช้พื้นที่ในระดับชุมชน และเมืองที่ชัดเจน ดังนั้น การนำรูปแบบของกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องมาส่งเสริมการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวของเมืองลำพูน อาจจะส่งผลให้เกิดการทำลายรูปแบบ ลำดับความสำคัญต่อการในพื้นที่ทางศาสนาของกลุ่มคนในเมืองลำพูนที่ยึดถือพื้นที่ของวัดพระธาตุฯ เป็นพื้นที่สำคัญสูงสุดในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ร่วมกันในระดับเมือง ส่วนพื้นที่วัดอื่นๆ ในชุมชนย่อยเป็นพื้นที่ร่วมในระดับชุมชนเฉพาะ ซึ่งแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวควรที่จะต้องศึกษารูปแบบของกิจกรรม พื้นที่และช่วงเวลาที่เหมาะสมในการกำหนดรูปแบบโครงการ หรือกิจกรรมที่หนุนเสริมให้เกิดความสอดคล้องจริงกับพื้นที่เมืองลำพูน

นอกจากนี้รูปแบบการพัฒนาพื้นที่สาธารณะของเมืองในปัจจุบันพยายามกำหนดรูปแบบที่เป็นสากลเข้ามาใช้กับพื้นที่ของเมือง โดยจากพื้นที่เมืองลำพูนจะพบว่ารูปแบบของการพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับโครงสร้างกิจกรรมและพื้นที่ของเมืองในส่วนของ

พื้นที่สาธารณะริมแม่น้ำ และโดยรอบคูเมือง ที่พบว่า แม้จะมีรูปแบบของพื้นที่ทางด้านภูมิทัศน์ที่เหมาะสม แต่การใช้งาน หรือ ความคุ้มค่าในการใช้ประโยชน์พื้นที่มีน้อย อันเนื่องมาจากปัจจัยทางด้านการเข้าถึง และกิจกรรมที่เกิดขึ้นไม่สอดคล้องกัน ซึ่งการพัฒนาพื้นที่ในลักษณะนี้มักจะเกิดขึ้นและให้คำจำกัดความถึงความ เป็นสาธารณะไว้รูปแบบเดียว ดังนั้นทางเลือกของการเกิดพื้นที่ว่างสาธารณะที่เหมาะสมที่แท้จริง การศึกษาถึงโครงสร้างเชิงสัณฐานของพื้นที่ว่างและปฏิบัติการที่เกิดขึ้นในสังคมของพื้นที่นั้น อาจเป็นเส้นทางนำไปสู่การสร้างทางเลือกในการพัฒนาพื้นที่ว่างของเมืองให้เกิดเป็นพื้นที่กิจกรรมที่สอดคล้องกับรูปแบบวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมของคนในพื้นที่นั้นได้อย่างแท้จริง

8. รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ไชศรี ภักดีสุขเจริญ. (2548). “วาทกรรมของเมืองผ่านโครงสร้างเชิงสัณฐาน.” **วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์**, (ฉบับภาควิชาการวางแผนภาคเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2549). **วาทกรรมการพัฒนา**. ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.

อภิรติ เกษมสุข, (2550). “การศึกษา axial line model.” ในการศึกษาเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมสร้างสรรค์สร้างลุ่มน้ำเพชรบุรี. โครงการย่อยที่ 4 การวางแผนชุมชนหลักในลุ่มน้ำเพชรบุรี. คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ภาษาอังกฤษ

Hiller, Bill. (2007). “Space is the machine.” In A configurationally theory of architecture, Space Syntax, Accessed October 5, 2011. Available from <http://www.spacesyntax.com>

De Certeau, Michel. (1980). “General introduction to the practice of everyday life.” In **The everyday life reader**, 63-73. Edited by Ben Highmore. London: Routledge.